JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JEAN MISCHO
25 päivänä lokakuuta 2001 [1]

I Johdanto

A *Asian perustana olevat tosiseikat*

1. Euroopan yhteisöjen komissio ryhtyi 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) [2] 14 artiklan nojalla 13. ja 14.10.1983 tekemiensä tarkastusten perusteella tutkimaan polyvinyylikloridia (jäljempänä PVC) koskevaa tapausta. Tämän johdosta se teki useita tarkastuksia asianomaisten yritysten tiloissa ja esitti näille yrityksille useita tietojensaantipyyntöjä.

2. Komissio aloitti 24.3.1988 asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdan nojalla menettelyn 14:ää PVC:n tuottajaa vastaan. Se osoitti 5.4.1988 kullekin näistä yrityksistä neuvoston asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetyistä kuulemisista 25 päivänä heinäkuuta 1963 annetun komission asetuksen N:o 99/63/ETY [3] 2 artiklan 1 kohdassa säädetyn väitetiedoksiannon. Kaikki ne yritykset, joille väitetiedoksianto oli osoitettu, esittivät huomautuksensa vuoden 1988 kesäkuussa. Niitä kaikkia kuultiin vuoden 1988 syyskuussa lukuun ottamatta Shell International Chemical Company Ltd:itä, joka ei ollut tätä pyytänyt.

3. Kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevä neuvoa-antava komitea (jäljempänä neuvoa-antava komitea) antoi 1.12.1988 lausuntonsa alustavasta ehdotuksesta komission päätökseksi.

4. Menettelyn päätteeksi komissio teki 21.12.1988 päätöksen 89/190/ETY [4] (IV/31.865, PVC) ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (jäljempänä ensimmäinen PVC-päätös). Tässä päätöksessään komissio määräsi EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) rikkomisesta seuraamuksia seu-

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.
2 — EYVL 1962, 13, s. 204.
3 — EYVL 1963, 127, s. 2268.
4 — EYVL 1989, L 74, s. 1.

raaville PVC:n tuottajille: Atochem SA, BASF AG, DSM NV, Enichem SpA, Hoechst AG (jäljempänä Hoechst), Hüls AG, Imperial Chemical Industries plc (jäljempänä ICI), Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Montedison SpA, Norsk Hydro AS, Société artésienne de vinyle SA, Shell International Chemical Company Ltd, Solvay et Cie (jäljempänä Solvay) ja Wacker-Chemie GmbH.

5. Kaikki nämä yritykset Solvayta lukuun ottamatta nostivat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tästä päätöksestä kanteen, jossa ne vaativat päätöksen kumoamista.

6. Asiassa Norsk Hydro vastaan komissio [5] 19.6.1990 antamassaan määräyksessä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti Norsk Hydro AS:n nostaman kanteen tutkimatta.

7. Muut asiat yhdistettiin suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

8. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi yhdistetyissä asioissa BASF ym. vastaan komissio [6] 27.2.1992 antamassaan tuomiossa ensimmäisen PVC-päätöksen mitättömäksi.

9. Komission haettua muutosta tähän tuomioon yhteisöjen tuomioistuin kumosi asiassa komissio vastaan BASF ym. [7] 15.6.1994 antamallaan tuomiolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion ja ensimmäisen PVC-päätöksen.

10. Tämän tuomion johdosta komissio teki 27.7.1994 uuden päätöksen, joka koski niitä tuottajia, joista ensimmäisessä PVC-päätöksessä oli kyse, Solvayta ja Norsk Hydro AS:ää lukuun ottamatta [EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 27 päivänä heinäkuuta 1994 tehty komission päätös 94/599/EY (IV/31.865 — PVC) (EYVL L 239, s. 14; jäljempänä toinen PVC-päätös)]. Tällä päätöksellä kyseiset yritykset määrättiin maksamaan samansuuruiset sakot kuin niiden maksettavaksi ensimmäisessä PVC-päätöksessä määrätyt sakot olivat.

11. Toisessa PVC-päätöksessä todetaan muun muassa seuraavaa:

"*1 artikla*

BASF AG, DSM NV, Elf Atochem SA, Enichem SpA, Hoechst AG, Hüls AG, Imperial Chemical Industries plc, Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Montedi-

5 — T-106/89, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa.

6 — T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 ja T-104/89 (Kok. 1992, s. II-315, Kok. Ep. XII, s. II-1).

7 — C-137/92 P (Kok. 1994, s. I-2555, Kok. Ep. XV, s. I-239).

son SpA, Société artésienne de vinyle SA, Shell International Chemical [Company] Ltd ja Wacker-Chemie GmbH ovat rikkoneet tässä päätöksessä mainittuina ajanjaksoina perustamissopimuksen 85 artiklan määräyksiä osallistuessaan (yhdessä Norsk Hydron — — ja Solvayn — —) kanssa sopimuksiin ja/tai yritysten yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joita on noudatettu arviolta ainakin noin vuoden 1980 elokuusta alkaen ja joiden nojalla tuottajat, jotka toimittavat PVC:tä yhteismarkkinoiden alueella, ovat osallistuneet säännöllisin väliajoin pidettäviin kokouksiin vahvistaakseen 'tavoitteellisia' hintoja ja 'tavoitteellisia' kiintiöitä, suunnitellakseen yhdenmukaistettuja aloitteita hintatason korottamiseksi ja valvoakseen näiden salaisten järjestelyjen toteutumista.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten, jotka vielä toimivat PVC-alalla, lukuunottamatta Norsk Hydroa — — ja Solvayta — — , jotka jo on määrätty lopettamaan kilpailusääntöjen rikkominen, on välittömästi lopetettava edellä mainitut rikkomiset (jos ne eivät vielä ole lopettaneet niitä) ja pidättäydyttävä jatkossa PVC-alalla harjoittamassaan toiminnassa kaikista sellaisista sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joiden tarkoitus voi olla samanlainen tai vastaava tai joilla voi olla samanlaisia tai vastaavia seurauksia, mukaan lukien kaikkien sellaisten tietojen vaihto, jotka yleensä ovat liikesalaisuuksia ja joiden vaihtamisella menettelyyn osallistuvat saisivat suoraan tai välillisesti tietoja muiden tuottajien tuotannosta, toimituksista, varastojen koosta, myyntihinnoista tai investointikustannuksista tai -suunnitelmista tai tietoja, joiden nojalla ne voisivat panna täytäntöön hintoja tai markkinoiden jakamista yhteisössä koskevan nimenomaisen tai hiljaisen sopimuksen tai noudattaa hintoja tai markkinoiden jakamista yhteisössä koskevaa yhdenmukaistettua menettelytapaa. Kaikki yleisluontoisten tietojen vaihtamista koskevat järjestelmät, joihin tuottajat osallistuvat PVC-alalla, on toteutettava siten, etteivät ne koske sellaisia tietoja, joiden perusteella on mahdollista yksilöidä tiettyjen tuottajien käyttäytyminen; yritysten on erityisesti pidättäydyttävä vaihtamasta keskenään sellaisia lisätietoja, joilla on merkitystä kilpailun kannalta ja jotka eivät kuulu tällaisen järjestelmän piiriin.

3 artikla

Tässä päätöksessä tarkoitettujen yritysten maksettavaksi määrätään 1 artiklassa todetun rikkomisen vuoksi seuraavat sakot:

i) BASF AG: 1 500 000 ecun suuruinen sakko;

ii) DSM NV: 600 000 ecun suuruinen sakko;

iii) Elf Atochem SA: 3 200 000 ecun suuruinen sakko;

iv) Enichem SpA: 2 500 000 ecun suuruinen sakko;

v) Hoechst AG: 1 500 000 ecun suuruinen sakko;

vi) Hüls AG: 2 200 000 ecun suuruinen sakko;

vii) Imperial Chemical Industries plc: 2 500 000 ecun suuruinen sakko;

viii) Limburgse Vinyl Maatschappij NV: 750 000 ecun suuruinen sakko;

ix) Montedison SpA: 1 750 000 ecun suuruinen sakko;

x) Société artésienne de vinyle SA: 400 000 ecun suuruinen sakko;

xi) Shell International Chemical Company Ltd: 850 000 ecun suuruinen sakko;

xii) Wacker-Chemie GmbH: 1 500 000 ecun suuruinen sakko."

B *Oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa*

12. Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Elf Atochem SA (jäljempänä Elf Atochem), BASF AG, Shell International Chemical Company Ltd, DSM NV ja DSM Kunststoffen BV, Wacker-Chemie GmbH, Hoechst, Société artésienne de vinyle SA, Montedison SpA, ICI, Hüls AG ja Enichem SpA nostivat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanteet 5.—14.10.1994 toimittamillaan kannekirjelmillä.

13. Jokainen kantaja vaati, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumoaa kokonaan tai osittain toisen PVC-päätöksen ja että se toissijaisesti kumoaa sakon tai pienentää sen määrää. Montedison SpA vaati lisäksi, että komissio velvoitetaan maksamaan vahingonkorvausta

määrä, joka vastaa vakuuden asettamisesta aiheutuneita kuluja ja kaikkia muita toisesta PVC-päätöksestä aiheutuneita kuluja.

— hylkäsi kanteet muilta osin

— määräsi oikeudenkäyntikuluista.

C *Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio*

14. Yhdistetyissä asioissa Limburgse Vinyl Maatschappij ym. vastaan komissio 20.4.1999 antamassaan tuomiossa [8] (jäljempänä valituksenalainen tuomio) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— yhdisti asiat tuomion antamista varten

— kumosi toisen PVC-päätöksen 1 artiklan siltä osin kuin siinä todetaan Société artésienne de vinyle SA:n olleen osallisena siinä kilpailusääntöjen rikkomisessa, josta yrityksiä moitittiin, vuoden 1981 ensimmäisen vuosipuoliskon jälkeen

— alensi Elf Atochem SA:n sakon 2 600 000 euroon, Société artésienne de vinyle SA:n sakon 135 000 euroon ja ICI:n sakon 1 550 000 euroon

8 — T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94 (Kok. 1999, s. II-931).

D *Oikeudenkäynti yhteisöjen tuomioistuimessa*

15. Degussa AG, aiemmalta nimeltään Degussa-Hüls AG (jäljempänä Degussa) on 3.7.1999 jättämällään valituskirjelmällä hakenut EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla muutosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antamaan tuomioon.

16. Degussa vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin siinä hylätään valittajan kanne ja velvoitetaan valittaja vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan

— kumoaa toisen PVC-päätöksen 1, 2 ja 3 artiklan siltä osin kuin ne koskevat valittajaa

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut kummassakin oikeusasteessa.

17. Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— hylkää valituksen

— velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

II Analyysi

18. Valittaja on esittänyt neljä valitusperustetta, joita analysoidaan seuraavassa peräkkäin.

Kohtuullisessa ajassa toimimista koskevan periaatteen loukkaamista koskeva valitusperuste

19. Ensinnäkin Degussa väittää, että kohtuullisessa ajassa toimimista koskevaa yleisperiaatetta on loukattu, koska hallinnollisen menettelyn ja oikeudenkäynnin yhteenlaskettu kesto oli liian pitkä. Se huomauttaa, että ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi 4.11.1950 tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohtaan perustuvan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan menettelyn keston kohtuullisuutta arvioidaan hallinnollisen ja oikeudellisen menettelyn koko keston eikä pelkästään jonkin menettelyvaiheen keston perusteella (ks. asia König, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.6.1978, A-sarja, nro 27, 98 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Degussan mukaan tätä oikeuskäytäntöä on soveltuvin osin noudatettava myös menettelyn kohtuullista kestoa koskevan yhteisön oikeuden yleisen periaatteen yhteydessä.

20. Valittaja väittää, että tässä tapauksessa komissio aloitti ensimmäiset tarkastukset lokakuussa 1983, mutta valituksenalainen tuomio annettiin vasta huhtikuussa 1999. Kun vielä otetaan huomioon valituksen käsittelyyn todennäköisesti kuluva aika, menettely päättynee lopullisesti vasta noin 20 vuoden kuluttua. Näin ollen menettelyn kesto ylittää sen ehdottoman ylärajan, joka vielä voitaisiin hyväksyä. Valittajan mukaan vastuu näin pitkästä kestosta on komissiolla ja yhteisöjen tuomioistuimilla. Menettely on jo nyt kestänyt selvästi pidempään kuin se 11 vuoden menettely, jota Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tarkasteli asiassa Garyfallou AEBE vastaan Kreikka 24.9.1997 antamassaan tuomiossa (*Recueil des arrêts et décisions*, 1997-V, s. 1821, 40 kohta).

21. En yhdy tähän päätelmään.

22. Toisin kuin valittaja, katson, että kohtuullisessa ajassa toimimista koskevassa periaatteessa tarkoitetun menettelyn keston määrittämiseksi ei voida tyytyä hallinnollisen menettelyn keston ja oikeudenkäynnin keston yhteenlaskemiseen.

23. Tällaisella lähestymistavalla olisi nimittäin monia ristiriitaisia seurauksia.

24. Sehän merkitsisi, että sellaisessa monitahoisessa asiassa, jossa komissio jo lähtökohtaisesti tarvitsee paljon aikaa selvittääkseen ratkaisunsa perustelemiseksi tarvittavat oikeudelliset seikat ja tosiseikat, yhteisöjen tuomioistuimelle annettaisiin mahdollisimman lyhyt aika tutkia samaa asiaa, jotta menettely nämä molemmat menettelyvaiheet yhteenlaskettuina ei kestäisi liian pitkään!

25. Onkin syytä epäillä, onko tällainen tulkinta omiaan vahvistamaan yritysten oikeuksien suojelua.

26. Kuten komissio toteaa, tämä väite on ristiriidassa myös tuomioistuinten riippumattomuutta koskevan takuun kanssa, koska väite merkitsee, että hallinto voisi yksinkertaisesti aikaa kuluttamalla pakottaa tuomioistuimen käsittelemään asian nopeutetusti sen uhalla, että yritys saavuttaisi muuten automaattisesti voiton.

27. Lisäksi oikeusturvasta muodostuisi yrityksille jonkinlaiset arpajaiset, jotka ne voittaisivat lähes joka kerran. Nostaessaan kumoamiskanteen komission päätöksestä ne nimittäin käynnistäisivät menettelyn, jossa niiden menestyminen vetoamalla kohtuullisessa ajassa toimimista koskevan periaatteen loukkaamiseen voitaisiin estää vain sellaisella yhteisöjen tuomioistuimen tuomiolla, jossa hylätään kaikki niiden esittämät kanneperusteet — ja luonnollisestikin sillä edellytyksellä, että tämä tuomio annetaan riittävän nopeasti.

28. Muissa tapauksissa — siis jos päätöksen kumoamispäätöksen jälkeen tehdään uusi päätös tai jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio kumotaan ja asia palautetaan sille — riittäisi, kun kyseiset yritykset jatkaisivat tarpeen mukaan kanteiden nostamista ja pitäisivät silmällä, jos näin voidaan sanoa, kalenteria voidakseen sopivalla hetkellä keskeyttää menettelyn vetoamalla kohtuullisen ajan kulumiseen.

29. Mielestäni tällaisessa tulkinnassa ei oteta huomioon, että komissiossa käytävä menettely ja yhteisöjen tuomioistuimissa käytävä menettely ovat luonteeltaan erilaisia.

30. Komissiossa on nimittäin käsiteltävänä yrityksen syyksi luettavaa tosiseikastoa, ja käsittelyn aikana keskustellaan periaatteessa sekä kyseisten tosiseikkojen paikkansapitävyydestä että niiden oikeudellisesta merkityksestä. Tätä käsittelyä voi seurata komission päätös, jonka johtoajatus ja sisältö ovat tietyssä määrin komission harkintavallassa, koska komissio on vastuussa yhteisön kilpailupolitiikan täytäntöönpanosta.

31. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saa sen sijaan käsiteltäväkseen tietyn toimen eli komission päätöksen, jota vastaan esitetään joukko täsmällisiä kanneperusteita. Sama koskee soveltuvin osin myös yhteisöjen tuomioistuinta muutoksenhaun yhteydessä. Kanne on nostettava tietyssä määräajassa, ja tuomioistuimen velvollisuutena on ratkaista asia.

32. Yrityksillä on toki sekä komissiossa että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa oikeus siihen, että niiden asia ratkaistaan kohtuullisessa ajassa, mutta tämä ei kuitenkaan tarkoita, että näitä kahta menettelyä voitaisiin tämän periaatteen osalta pitää toisiaan vastaavina ja että niiden kestot voitaisiin sen vuoksi laskea yhteen.

33. Valittajan mainitseman Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön tarkastelu ei sitä paitsi johda toisenlaiseen päätelmään.

34. Edellä mainitussa asiassa König annetussa tuomiossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin nimittäin katsoi, että kohtuullisen ajan kuluminen alkoi ennen hallinnollista menettelyä. Tuossa tuomiossa oli kyseessä sellainen hallinnollinen menettely, joka — päinvastoin kuin esillä olevassa tapauksessa — seurasi valituksenalaisen toimen hyväksymistä ja joka oli pakko käydä ennen kuin toimesta voitiin valittaa tuomioistuimeen.

35. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutki siis periaatteessa koko sen ajanjakson, joka seurasi valituksenalaisen toimen hyväksymistä. Tästä ei missään tapauksessa seuraa, että siihen olisi yhdistettävä vielä toimen hyväksymistä edeltäneetkin ajanjaksot.

36. Edellä mainitussa asiassa Garyfallou AEBE vastaan Kreikka annetusta tuomiosta on todettava, että se ei koskenut hallinnollisen menettelyn ja oikeudenkäynnin kestojen yhteenlaskemista, vaan eri tuomioistuimissa vireille pantujen menettelyjen kestojen yhteenlaskemista.

37. Edellä esitetystä seuraa, että valittaja on väärässä moittiessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, ettei se laskenut yhteen menettelyjen kestoaikoja.

38. Toiseksi Degussa väittää, että jo pelkkä hallinnollisen menettelyn kesto loukkasi kohtuullisessa ajassa toimimista koskevaa periaatetta.

39. Degussan mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki virheen erottaessaan ne kaksi ajanjaksoa, joista ensimmäinen alkoi tarkastusten käynnistämisestä ja kesti väitetiedoksiannon lähettämiseen ja joista toinen alkoi väitetiedoksiannon saamisesta ja kesti toisen PVC-päätöksen tekemiseen, lukuun ottamatta ajanjaksoa, jonka aikana yhteisön tuomioistuin tutki ensimmäisen PVC-päätöksen lainmukaisuuden sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tästä päätöksestä nostetun kanteen johdosta antaman tuomion pätevyyden. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin valituksenalaisen tuomion 132 kohdassa totesi, että yrityksillä on erityinen intressi siihen, että komissio noudattaa tässä menettelyn toisessa vaiheessa erityistä ripeyttä, se Degussan mukaan ulotti kohtuullisessa ajassa toimimista koskevan yleisperiaatteen soveltamisalan myös menettelyn tähän vaiheeseen. Sen sijaan menettelyn ensimmäiseen vaiheeseen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sovelsi hyvin väljää arviointiperustetta, minkä seurauksena se katsoi, että tämän 52 kuukautta kestäneen vaiheen kesto oli kohtuullinen. Näin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin loukkasi kyseisten yritysten laillista intressiä saada mahdollisimman nopeasti tarkastusten päättymisen jälkeen tietää, moititaanko niitä kilpailuoikeuden rikkomisesta ja missä määrin, jotta ne voivat ryhtyä toimiin puolustuksensa valmistelemiseksi.

40. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tapaan minäkin katson, että huomioon otettavan ajan määrittelyssä on syytä tehdä ero menettelyn varsinaisen tutkintavaiheen ja sen kontradiktorisen vaiheen välillä.

41. Tutkintavaiheessa ei vielä esitetä mitään syytöksiä toimijoita vastaan. Komissio voi toki pyytää niiltä lisätietoja, mutta ne eivät joudu puolustautumaan minkäänlaisia syytöksiä vastaan. Tässä vaiheessa ei siis vielä vallitse mitään epätietoisuutta siitä, onko toimijoihin kohdistettu syytös paikkansapitävä, eikä näin ollen ole myöskään tapahtunut mitään aineellista tai aineetonta vahinkoa.

42. Tämän osalta on lisäksi korostettava, että ainoat toimenpiteet, joita komissio suorittaa ennen väitetiedoksiantoa, ovat selvittämistoimia. Näiden toimien, sellaisena kuin niistä säädetään asetuksessa N:o 17, ei voida vielä katsoa merkitsevän, että henkilöä syytettäisiin rangaistavasta teosta.

43. Jo näiden toimien luonne ja paikka päätöksentekoprosessin kronologiassa nimittäin osoittavat, että komissio ei niiden toteuttamisajankohtana voi vielä esittää syytöksiä ketään vastaan, vaan se on vasta selvittämässä niitä tosiseikkoja, joiden perusteella se voi lopulta antaa väitetiedoksiannon, jota ei välttämättä osoiteta niille yrityksille, joihin selvitystoimet kohdistuivat.

44. Toisin sanoen pelkkä joutuminen komission selvittämistoimien kohteeksi ei vielä tee yrityksestä syytteenalaista. Tällaisiin toimenpiteisiin ryhtyminen osoittaa, että komissio etsii seikkoja, joiden perusteella se voisi ratkaista, onko yritystä vastaan ryhdyttävä toimenpiteisiin, ja jos on, mitä yritystä vastaan. Tässä vaiheessa komissio ei luonnollisestikaan voi esittää syytöksiä ketään vastaan.

45. Näin ollen valittajan perustelut, joiden mukaan yritysten olisi välttämättä pitänyt saada tietää asemansa voidakseen valmistella puolustustaan, eivät tässä vaiheessa voi olla ratkaisevia.

46. Lisäksi tässä yhteydessä on huomattava, että asetuksessa N:o 17 yritykset velvoitetaan tekemään tässä menettelyn vaiheessa yhteistyötä komission kanssa. Yhteisön lainsäätäjäkin on siis katsonut, ettei yritys tässä vaiheessa ole syytetyn asemassa.

47. Lisäksi on pantava merkille, että kohtuullisessa ajassa toimimista koskevan periaatteen soveltamisella menettelyn tässä vaiheessa olisi se epäsuotuisa vaikutus, että se kannustaisi yrityksiä hidastelemaan mahdollisimman paljon yhteistyövelvoitteen täyttämisessä, koska ne tietäisivät, että jokainen niiden aiheuttama viivytys vain lisäisi niiden tilaisuuksia saada mahdollinen päätös kumotuksi sillä verukkeella, ettei komissio ole noudattanut kohtuullisessa ajassa toimimista koskevaa periaatetta.

48. Komissio sen sijaan voisi huomata joutuvansa tutkimaan asiat niin nopeasti, ettei se enää pystyisi perustelemaan lopullista päätöstään asianmukaisesti.

49. Sen sijaan yritykseen, jolle osoitetaan väitetiedoksianto, kohdistetaan selvästi tarkkaan rajattu syytös. Väitetiedoksianto merkitsee, että komissio aikoo tehdä kyseiselle yritykselle vastaisen päätöksen ja että tämä vaikuttaa yrityksen tilanteeseen kohtuullisessa ajassa toimimista koskevassa periaatteessa tarkoitetulla tavalla.

50. Edellä esitetystä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli aivan oikein katsoessaan, että hallinnollisen menettelyn kaksi eri vaihetta on erotettava toisistaan.

51. Kolmanneksi Degussa huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki menettelyn ensimmäisen vaiheen kohtuullisesta kestosta oikeudellisesti virheellisen arvion, kun se valituksenalaisen tuomion 127—129 kohdassa korosti asian laajuutta ja niiden tosiasiakysymysten monitahoisuutta, joita komission on pitänyt selvittää kyseessä olevien kilpailunvastaisten menettelytapojen luonteen vuoksi ja sen vuoksi, kuinka laajasti näitä menettelytapoja sovellettiin kyseisillä maantieteellisillä markkinoilla, sillä kyseiset menettelytavat kattavat kaikki PVC:n tärkeimpien tuottajien harjoittamat toiminnan osa-alueet yhteismarkkinoilla. Degussan mukaan kyseiset olosuhteet eivät vielä riitä perustelemaan sitä, että menettely kesti niin pitkään. Tällaiset olosuhteet eivät nimittäin ole mitenkään tavattomia perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisissa menettelyissä. Teräspalkki- ja kartonkialan vastaavissa tapauksissa menettelyt ovat kestäneet valittajan mukaan huomattavasti lyhyemmän ajan eli noin 16 ja 20 kuukautta. Lisäksi menettelyn ensimmäisessä vaiheessa kului pitkä ajanjakso, jonka aikana komissio ei toiminut asiassa lainkaan. Lopuksi Degussa huomauttaa, että komission tehtävänä on huolehtia siitä, että sillä on käytettävissään riittävästi henkilöstöä, jotta se pystyy tutkimaan monitahoiset asiat nopeasti.

52. Katson kuitenkin, että sen kysymyksen arviointi, oliko menettely käsiteltävänä olleiden ongelmien monimutkaisuuteen nähden liian pitkä, kuuluu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle. Kyseessä on tosiasiakysymys, joka on ratkaistava konkreettisen tapauksen olosuhteiden mukaan. Valituksen yhteydessä ei siis voida kyseenalaistaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tältä osin tekemää arviointia.

53. Joka tapauksessa edellä esitetyistä perusteluista seuraa, ettei kohtuullisessa ajassa toimimista koskevaa periaatetta sovelleta, ennen kuin on esitetty jokin varsinainen syytös, eli sitä ei sovelleta hallinnollisen menettelyn ensimmäisessä vaiheessa.

54. Neljänneksi Degussa väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki toisen vaiheen kohtuullisesta kestosta oikeudellisesti virheellisen arvion, kun se

valituksenalaisen tuomion 133 kohdassa totesi tämän vaiheen kestäneen vain 10 kuukautta, vaikka se todellisuudessa oli kestänyt noin kuusi vuotta ja neljä kuukautta.

55. Degussa arvostelee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että tämä oli ottanut huomioon vain osan sen oikeudenkäynnin kestosta, jonka päätteeksi annettiin edellä mainittu tuomio asiassa komissio vastaan BASF ym. Sen mielestä tällainen lähestymistapa olisi ollut perusteltu vain, jos sekä hallinnollinen menettelyvaihe että oikeudenkäyntivaihe olisivat kumpikin osaltaan palvelleet oikeusvarmuuden ja oikeudellisen selkeyden tavoitteita. Tätä varten yhteisön lainkäyttöelinten olisi pitänyt arvioida koko komission päätöksen aineellinen pätevyys, mitä ne esillä olevassa tapauksessa eivät tehneet, koska sekä pääasialliset perusteet että maksettavaksi määrättyjä sakkoja koskevat toissijaiset perusteet oli jätetty tutkimatta, vaikka siinä vaiheessa ei vielä voitu ennakoida, että komissio tekisi vielä uuden päätöksen entisen päätöksensä pohjalta. Valittajan mukaan tämä tilanne on siis kokonaan komission syytä.

56. Degussa päättelee, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi näin ollen pitänyt todeta, että menettely oli oikeudenkäynti mukaan luettuna kestänyt yhteensä yli kuusi vuotta, ja katsoa, ettei tämä kesto selvästikään ollut kohtuullinen.

57. Kuten edellä nähtiin, on ensinnäkin todettava, että menettelyn keston määrittämiseksi ei voida tyytyä hallinnollisen menettelyn keston ja oikeudenkäynnin keston yhteenlaskemiseen.

58. Valittaja kuitenkin katsoo, että tämä pitää paikkansa vain siinä tapauksessa, että yhteisöjen tuomioistuimissa käydyssä menettelyssä olisi — samalla tavoin kuin hallinnollisessakin menettelyssä — tarkasteltu pääasiaa eikä pelkkiä menettelyvirheitä.

59. On kuitenkin vaikea ymmärtää, mihin tällainen erottelu perustuu. Tuomioistuimessa puolin ja toisin esitettyjen väitteiden sisältö ei nimittäin vaikuta näiden kahden menettelyn väliseen, niiden kohtuullista kestoa koskevaan eroon, koska kyseiset väitteet koskevat joka tapauksessa samaa ongelmaa eli valituksenalaisen päätöksen pätevyyttä.

60. Viidenneksi valittaja väittää, että valituksenalaisen tuomion antamiseen johtanut neljä ja puoli vuotta kestänyt oikeudenkäynti merkitsi jo sinänsä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin loukkasi kohtuullisessa ajassa toimimista koskevaa periaatetta.

61. Degussa korostaa, että sen jälkeen kun kanteet oli nostettu, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti huhtikuussa

1995 keskeyttää kirjallisen käsittelyn ja järjestää sellaisen suullisen käsittelyn, jossa tarkastellaan vain oikeudenkäyntiväitteitä, ja että tämä 14.7.1995 antamallaan määräyksellä määräsi aloitettavaksi uudelleen kirjallisen käsittelyn, joka päättyi 20.2.1996. Degussa huomauttaa vielä, että uusi suullinen käsittely käytiin 9.—12.2.1998 ja että valituksenalainen tuomio annettiin lopulta 20.4.1999. Degussan mukaan ei ollut lainkaan perusteltua, että oikeudenkäynti jaettiin kahteen eri vaiheeseen, joissa kummassakin pidettiin kirjallinen ja suullinen käsittely.

62. Mitä tästä väitteestä on ajateltava?

63. Tältä osin on syytä viitata asiassa Baustahlgewebe vastaan komissio annettuun tuomioon,[9] jossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että oikeudenkäynnin keston kohtuullisuutta on arvioitava jokaisen asian olosuhteiden perusteella. Kyseisessä tuomiossa oli tosin kyse esillä olevaa oikeudenkäyntiä pidemmästä oikeudenkäynnistä, joka pelkästään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kesti viisi vuotta ja kuusi kuukautta.

64. Yhteisöjen tuomioistuin korosti, että oli tärkeää ottaa huomioon asian monitahoisuus sekä ne erityispiirteet, jotka liittyvät menettelyyn yhteisön lainkäyttöelimissä ja jotka johtuvat muun muassa oikeudenkäyntikieliä koskevista järjestelyistä.

65. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin määritteli 32:n ja 22 kuukauden pituiset täsmälliset ajanjaksot, joita se piti merkityksellisinä arvioitaessa sitä, onko kohtuullisessa ajassa toimimista koskevaa periaatetta noudatettu.

66. Tässä tapauksessa valittaja ei kuitenkaan vetoa mihinkään tähän verrattavissa olevaan ajanjaksoon. Valittaja moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että aikaa kului hukkaan, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin järjesti sellaisen suullisen käsittelyn, jossa käsiteltiin pelkästään oikeudenkäyntiväitteitä. On kuitenkin todettava, että tätä mahdollista ajanhukkaa ei voida verrata edellä mainitussa asiassa Baustahlgewebe vastaan komissio annetussa tuomiossa määritettyihin ajanjaksoihin, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti huhtikuussa 1995 keskeyttää kirjallisen käsittelyn ja järjestää tämän suullisen käsittelyn kesäkuussa 1995, minkä jälkeen kirjallinen käsittely aloitettiin uudestaan heinäkuussa 1995.

67. Toiseksi on todettava, että kuten edellä kuvailtiin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei suinkaan jättänyt toimimatta asiassa tämän ajanjakson aikana, vaan se

9 — Asia C-185/95 P, tuomio 17.12.1998 (Kok. 1998, s. I-8417, 45 kohta).

päinvastoin yritti jouduttaa asian käsittelyä tavalla, joka siinä vaiheessa vaikutti sen mielestä tehokkaimmalta.

68. Degussan tämäkin väite on siis perusteeton.

69. Degussa arvostelee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta vielä siitä, että tämä totesi valituksenalaisen tuomion 122 kohdassa, että kohtuullisessa ajassa toimimista koskevan yleisen periaatteen loukkaaminen ei yksinään voi vaikuttaa päätöksen pätevyyteen ja että menettelyn liian pitkä kesto oikeuttaa kumoamaan päätöksen vain, jos se samalla merkitsee puolustautumisoikeuksien rikkomista.

70. Valittaja katsoo, ettei komissiolla enää ole oikeutta tehdä päätöstä sen jälkeen, kun kohtuullinen aika on kulunut loppuun. On kohtuutonta, että yritykset liian pitkän oikeudenkäynnin vuoksi kärsimänsä haitan lisäksi pakotetaan vielä siihen, että ne voivat vedota oikeuksiinsa vain nostamalla vahingonkorvauskanteen, joka pidentää entisestään menettelyn kokonaiskestoa ja jää useissa tapauksissa tuloksettomaksi, koska kärsitty vahinko on luonteeltaan aineetonta tai sitä ei voida näyttää toteen. Ainoa oikeudellinen seuraus, jolla kyseisen perusoikeuden noudattaminen voidaan taata, on siis se, että päätös todetaan pätemättömäksi. Valittajan mukaan nämä samat päätelmät pätevät soveltuvin osin myös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävän oikeudenkäynnin kohtuulliseen kestoon.

71. Degussan mukaan hallinnollisen menettelyn liian pitkä kesto loukkaa väistämättä kyseisten yritysten puolustautumisoikeuksia, koska se estää yrityksiä kokoamasta kaikkia sellaisia todisteita, jotka voivat olla hyödyllisiä puolustuksen kannalta. Tällaisia loukkaamisia ei voida enää korjata oikeudenkäynnissä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa (asiassa Solvay vastaan komissio annettu tuomio). [10]

72. Degussa vaatii toissijaisesti, että sen maksettavaksi määrättyä sakkoa alennetaan, ja vetoaa tältä osin asiassa Baustahlgewebe vastaan komissio annettuun tuomioon. [11]

73. Edellä esitetystä käy kuitenkin ilmi, ettei kohtuullisessa ajassa toimimista koskevaa periaatetta ole tässä tapauksessa loukattu. Tämän johdosta ei ole tarpeen selvittää, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tehnyt oikeudellisen virhearvion tällaisen loukkaamisen seurauksista, eikä ratkaista, olisiko valittajan maksettavaksi määrätyn sakon määrää alennettava edellä mainitun asiassa Baustahlgewebe vastaan komissio annetun tuomion nojalla.

10 — Asia T-30/91, tuomio 29.6.1995 (Kok. 1995, s. II-1775, 98 kohta).

11 — Em. tuomion 47 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

74. Totean siis pelkkänä sivuhuomautuksena, että tämä väite on perusteeton.

75. On nimittäin kiistatonta, että kohtuullisessa ajassa toimimista koskevan periaatteen tarkoituksena on suojella toimijoita, joita vastaan on aloitettu asetuksen N:o 17 mukainen kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista koskeva menettely. Sen vuoksi tämän periaatteen soveltamisesta johtuvat seuraukset on suhteutettava siihen, missä määrin menettelyn liian pitkä kesto on vaikuttanut kyseisten toimijoiden etuihin.

76. Tästä seuraa, että jos menettelyn liian pitkä kesto ei ole vaikuttanut yritysten puolustautumisoikeuksien käyttöön eikä näin ollen myöskään menettelyn lopputulokseen, kyseisen periaatteen soveltamisen on johdettava lievempiin seurauksiin kuin päinvastaisessa tapauksessa.

77. On vaikea ymmärtää etenkin sitä, miksi komission päätös pitäisi kumota, vaikka sen sisältö olisi voinut olla sama, vaikka sen hyväksymismenettely ei olisikaan kestänyt liian pitkään.

78. Tällainen seuraus olisi paitsi osoitus liiallisesta kaavamaisuudesta myös täysin suhteeton toimijoiden oikeuksien suojelun kannalta, sillä eihän näiden kärsimä vahinko aiheutunut toteutetun toimenpiteen sisällöstä vaan yksinomaan siitä ajankohdasta, jolloin toimenpide lopulta toteutettiin.

79. Tällaisessa tapauksessa vahingonkorvaus on omiaan sovittamaan yhteen yritysten oikeudet ja yleisen edun, jolle aiheutuisi vahinkoa, ellei kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättäisi mitään seuraamuksia.

80. Jos sen sijaan osoitetaan, että puolustautumisoikeuksia on rikottu, päätös on kiistatta kumottava kokonaisuudessaan.

81. Valittaja pyrkii kuitenkin osoittamaan, että menettelyn liian pitkä kesto vaikuttaa jo sinänsä yritysten puolustautumismahdollisuuksiin, koska niiden olisi ajan kuluessa yhä vaikeampi koota tarvittavia todisteita.

82. Voidaan kuitenkin kysyä, eikö komissiolla ole aivan sama ongelma.

83. Joka tapauksessa valittajan olisi esitettävä konkreettista näyttöä siitä, että sillä on ollut tällaisia vaikeuksia, eikä lähtökohtaisesti voida olettaa, että niitä on ollut. Valittajan päätelmään kuitenkin sisältyy sellainen kumoamaton ennakko-oletus, jonka mukaan ajan kuluminen on vaikuttanut tällä tavoin yritysten puolustautumisoikeuksiin.

84. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämä päätelmä siitä, miten menettelyn kesto oli vaikuttanut komission päätöksen pätevyyteen, vastaa soveltuvin osin päätelmää, jonka yhteisöjen tuomioistuin teki kumotessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen erään toisen tuomion. Yhteisöjen tuomioistuin nimittäin totesi kiistämättä edellä mainitussa asiassa Baustahlgewebe vastaan komissio annetun tuomion 49 kohdassa, että valituksenalaista tuomiota ei tarvinnut kumota, "koska mikään ei viittaa siihen, että oikeudenkäynnin kestolla olisi ollut vaikutuksia asian ratkaisun sisältöön".

85. Tämä lähestymistapa merkitsee yksinkertaisesti sitä, että esillä olevaan tapaukseen sovelletaan sitä yleistä periaatetta, jonka mukaan menettelyvirhe johtaa toimenpiteen tekemiseen pätemättömäksi vain, jos se on riittävän vakava. Tämä käy ilmi vakiintuneesta oikeuskäytännöstä, [12] joka koskee toimien kumoamista olennaisen muotovaatimuksen noudattamatta jättämisen perusteella, ja tähän ajatukseen pohjautuu myös perussäännön 51 artikla, jonka mukaan oikeudenkäyntivirheisiin voidaan vedota muutoksenhakuperusteena vain, jos ne ovat vaikuttaneet kantajan etuihin.

86. Edellä esitetystä seuraa, että kohtuullisessa ajassa toimimista koskevan periaatteen loukkaamista koskeva valitusperuste on kaikilta osin perusteeton, joten se on hylättävä.

Sääntöjenmukaisen hallinnollisen valmistelumenettelyn puuttuminen

87. Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki virheen, kun se ei todennut, että menettelyllisiä oikeuksia ja puolustautumisoikeuksia oli loukattu, koska päätöstä ei ollut valmisteltu sääntöjenmukaisessa hallinnollisessa menettelyssä. Valitusperuste jakautuu kahteen osaan.

Valitusperusteen ensimmäinen osa, joka koskee ensimmäistä PVC-päätöstä valmistelevien toimien pätemättömyyttä

88. Degussa moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että tämä totesi valituksenalaisen tuomion 189 ja 193 kohdassa, että edellä mainitulla asiassa komissio vastaan BASF ym. annetulla tuomiolla ei ole vaikutusta ensimmäisen PVC-päätöksen tekemistä edeltävien val-

12 — Asia 30/78, Distillers v. komissio, tuomio 10.7.1980 (Kok. 1980, s. 2229, 26 kohta); yhdistetyt asiat 209/78—215/78 ja 218/78, Van Landewyck ym. v. komissio, tuomio 29.10.1980 (Kok. 1980, s. 3125, Kok. Ep. V, s. 355) ja asia 259/85, Ranska v. komissio, tuomio 11.11.1987 (Kok. 1987, s. 4393).

mistelutoimien pätevyyteen. Degussan mielestä kyseisen tuomion perusteluista ei mitenkään voida tehdä tällaista päätelmää. Sen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki virheen viitatessaan asiassa Espanja vastaan komissio annettuun tuomioon,[13] josta ilmenee, että kumoamistapauksessa menettely voidaan aloittaa uudestaan täsmälleen siitä kohdasta, johon asti sen voidaan katsoa olevan sääntöjenmukainen. Edellä mainitussa asiassa komissio vastaan BASF ym. annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin kumosi ensimmäisen PVC-päätöksen sen hyväksymismenettelyn loppuvaiheessa tehdyn muotovirheen vuoksi, mutta ei ottanut kantaa siihen, oliko noudatettu menettely — josta valittajat väittivät löytäneensä useita virheitä — sääntöjenmukainen.

89. Viitaten edellä mainittuun asiassa Espanja vastaan komissio annettuun tuomioon Degussa väittää, että olisi voitu pitää voimassa vain sellaiset valmistelutoimet, jotka asiassa komissio vastaan BASF ym. annetun tuomion perusteluista päätellen olivat sääntöjenmukaisia tai joita ei ollut kyseenalaistettu. Koska yhteisöjen tuomioistuin jätti tutkimatta sellaiset kanneperusteet, jotka eivät liittyneet olennaisten menettelymääräysten rikkomiseen, se ei nimenomaisesti kumonnut ensimmäistä PVC-päätöstä edeltäneitä valmistelutoimia, mutta ei myöskään todennut niitä päteviksi. Degussan mukaan valmistelutoimien pätevyys olisi voitu hyväksyä vain, jos ne olisi nimenomaan todettu päteviksi.

90. Lisäksi Degussa katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki virheen, kun se valituksenalaisen tuomion 191 ja 192 kohdassa totesi, ettei sen yhdistetyissä asioissa Cimenteries CBR ym. vastaan komissio antama tuomio[14] horjuta sen päätelmiä.

91. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin aivan oikein katsoi, kysymys päätöksen kumoamisen vaikutuksista päätöksen tekemistä edeltävien hallintotoimien pätevyyteen riippuu kumoamisperusteista, mitä valittaja ei sitä paitsi kiistä.

92. Tämä toteamus, joka muuten tarkoittaa pelkästään oikeusvoimaa koskevan yleissäännön soveltamista käsiteltävänä olevaan tapaukseen, saa vahvistuksen sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen että valittajan itsensä mainitsemasta oikeuskäytännöstä.

93. Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin aivan oikein katsoi, että ensimmäisen PVC-päätöksen kumoamisen vaikutus valmistelutoimiin oli syytä selvittää yhteisöjen tuomioistuimen ensimmäisestä PVC-päätöksestä antaman tuomion tuomiolauselman ja perustelujen perusteella.

94. Päätöksen kumoaminen johtui kuitenkin pelkästään siitä, että komissio rikkoi niitä menettelysääntöjä, jotka koskevat

13 — Asia C-415/96, tuomio 12.11.1998 (Kok. 1995, s. I-6993, 31 kohta).

14 — Yhdistetyt asiat T-10/92, T-11/92, T-12/92 ja T-15/92, tuomio 18.12.1992 (Kok 1992, s. II-2667, Kok. Ep. XIII, s. II-99, 47 kohta).

yksinomaan päätöksen lopullisen tekemisen yksityiskohtia. Pätemättömyys ei siis voinut ulottua menettelyvirheen syntymistä edeltäneisiin hallinnollisiin vaiheisiin, joihin kyseisiä sääntöjä ei sovelleta.

95. Tilanne oli siis samanlainen kuin edellä mainitussa asiassa Espanja vastaan komissio annetussa tuomiossa, jossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kumotun toimen korvaamiseen tähtäävää menettelyä voidaan jatkaa juuri siitä vaiheesta, jossa lainvastaisuuden todettiin tapahtuneen.

96. Valittaja esittää kuitenkin täysin vastakkaisen päätelmän. Se katsoo, että koska yhteisöjen tuomioistuin ei nimenomaisesti vahvistanut valmistelutoimien pätevyyttä siitä huolimatta, että se oli kiistetty, tästä olisi pitänyt päätellä, että ne todettiin yhteisöjen tuomioistuimen tuomiolla pätemättömiksi.

97. Tämä päätelmä perustuu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön virheelliseen tulkintaan.[15] Kuten komissiokin korostaa, kumoamistuomio sitoo kumotun toimen antanutta toimielintä vain tuomiolauselman ja niiden perustelujen osalta, jotka ovat tuomiolauselman välttämätön tuki.

98. Perustelut sisältävät kaikki ne tiedot, jotka toimielimen on otettava huomioon yhteisöjen tuomioistuimen tuomion täytäntöönpanemiseksi. Tästä väistämättä seuraa, että sellaista perustetta, johon yhteisöjen tuomioistuin ei ole ottanut kantaa, ei voida katsoa tuomioistuimen hyväksymäksi.

99. Kun vielä otetaan huomioon prosessiekonomian periaate, yhteisöjen tuomioistuimella ei ollut mitään tarvetta tutkia muita perusteita, koska se oli jo todennut valituksenalaisen päätöksen pätemättömäksi yhden perusteen perusteella.

100. Valittajan päätelmä on niin ikään ristiriidassa sen pätevyysolettaman kanssa, joka toimielinten säädöksiin, päätöksiin ja muihin toimiin liittyy. Siitä nimittäin seuraa, että tällaista säädöstä, päätöstä tai muuta toimea on pidettävä pätevänä, ellei yhteisöjen tuomioistuin nimenomaisesti ole todennut sitä pätemättömäksi, mikä on täsmälleen päinvastoin kuin valittaja päättelee.

101. Valittaja kuitenkin vetoaa etenkin edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa

15 — Ks. yhdistetyt asiat 97/86, 193/86, 99/86 ja 215/86, Asteris ym. ja Kreikka v. komissio, tuomio 26.4.1988 (Kok. 1988, s. 2181, 26 ja 27 kohta).

Cimenteries CBR ym. vastaan komissio annettuun tuomioon, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että koko menettely oli lainvastainen komission päätöksen kumoamisen vuoksi.

102. Tätä päätelmää ei kuitenkaan voida erottaa kyseisen tuomion asiayhteydestä. Siinähän päätöksen pätemättömyys johtui siitä, ettei valmistelumenettely ollut pätevä, koska yritysten oikeutta tutustua asiakirjoihin oli loukattu, eikä siitä, että lopullista päätöstekstiä ei ollut saatettu todistusvoimaiseksi, kuten esillä olevassa tapauksessa. Tästä seurasi väistämättä, että ryhtyessään kumoamistuomion johdosta toimenpiteisiin komission oli selvitettävä siihen johtaneet syyt ja korjattava ne tarvittaessa uusimalla ne hallintotoimet, joiden pätemättömyys oli aiheuttanut lopullisen päätöksen pätemättömyyden.

103. Edellä esitetystä seuraa, että valittajan väite ja siis tämän valitusperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

Valitusperusteen toinen osa, joka koskee velvollisuutta aloittaa uusi hallinnollinen menettely

104. Degussa väittää, että riippumatta siitä, olivatko ennen ensimmäistä PVC-päätöstä toteutetut valmistelevat toimet päteviä vai eivät, ne eivät vielä riittäneet siihen, että komissio olisi voinut tehdä toisen PVC-päätöksen. Degussan mukaan komission olisi pitänyt aloittaa täydentävä menettely, jossa olisi kuultu valittajaa, pyydetty neuvoa-antavan komitean lausuntoa sekä kuultu kuulemismenettelyistä vastaavaa neuvonantajaa.

105. Ensinnäkin valittaja kiistää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmän, jonka mukaan uutta kuulemistilaisuutta ei tarvinnut pitää, koska uusia väitteitä ei ollut esitetty. Valittaja kuitenkin katsoo, että yrityksiä on asetuksen N:o 17 mukaisesti kuultava ennen päätöksen tekemistä kilpailusääntöjen rikkomista koskevassa menettelyssä.

106. On kuitenkin syytä pitää mielessä, että ensimmäisen PVC-päätöksen kumoaminen ei ole vaikuttanut sitä edeltäneeseen kuulemiseen, kuten edellä osoitettiin. Kyseisiä yrityksiä on siis kuultu, ja niillä on ollut tilaisuus esittää kannanottonsa komission niitä vastaan esittämiin väitteisiin.

107. Kysymys onkin siitä, olisiko komissiolla siitä huolimatta ollut velvollisuus kuulla kyseisiä yrityksiä vielä toisenkin kerran.

108. On todettava, ettei asetuksessa N:o 17 ja asetuksessa N:o 99/63/ETY aseteta täl-

laista velvoitetta. Niistä yksinomaan ilmenee, että komission on annettava väitetiedoksiannossa tarkoitetuille yrityksille tilaisuus ilmaista näkökantansa niitä vastaan esitetyistä syytöksistä.

109. Lisäksi asetuksissa täsmennetään, että komissio voi päätöksissään ottaa huomioon ainoastaan sellaiset yrityksiä vastaan esitetyt väitteet, joiden osalta näillä on ollut tilaisuus esittää näkökantansa.

110. Asetuksissa ei siis velvoiteta komissiota kuulemaan yrityksiä toisen kerran, ellei komission päätös sisällä uusia väitteitä verrattuna niihin väitteisiin, joista yrityksiä on jo kuultu.

111. Ne rinnastukset, joita valittaja on yrittänyt esittää päätöksen peruuttamisen, uudistamisen ja oikaisemisen välillä, eivät ole vakuuttavia. Näissä kaikissa kolmessa tapauksessa on nimittäin kyse jonkin olemassa olevan säädöksen, päätöksen tai toimen sisällön tai soveltamisalan muutoksesta. Tämä tilanne ei luonnollisestikaan ole voinut olla sen saman valmistelevan hallinnollisen menettelyn kohteena, joka edelsi kyseisen toimen hyväksymistä. Sen sijaan, kuten kohta nähdään, esillä olevassa tapauksessa tarkasteltu tilanne ei ollut oleellisesti muuttunut verrattuna siihen tilanteeseen, josta valmistelevassa hallinnollisessa menettelyssä oli kyse.

112. Toiseksi Degussa kuitenkin väittää, että vaikka toisessa PVC-päätöksessä ei sanan suppeassa merkityksessä esitetty uusia väitteitä, sen tekoajankohtana vallinneet tosiseikat ja oikeudelliset seikat olivat niin erilaiset kuin ensimmäisen PVC-päätöksen tekoajankohtana, että näiden muuttuneiden olosuhteiden voidaan katsoa olevan verrattavissa uusiin väitteisiin.

113. Tältä osin valittaja painottaa oikeuskäytännön kehittymistä, ajan kulumisesta johtuvia oikeudellisia seurauksia sekä tosiseikastoon ja sitä kautta sakkojen määrään vaikuttaneita muutoksia.

114. Edellä todettiin, että asiaa koskevissa asetuksissa vaaditaan ainoastaan, että yrityksille annetaan tilaisuus esittää näkökantansa niitä vastaan esitetyistä väitteistä. Niissä ei edellytetä, että yrityksiä kuullaan jokikisestä uudesta tosiseikasta.

115. Yrityksen on siis pitänyt voida esittää näkökantansa niistä kilpailunvastaisista menettelytavoista, joista niitä moititaan. Sitä se sen sijaan ei edellytä, että yrityksiä kuullaan kaikista muistakin komission toiminnan osa-alueista, esimerkiksi sakkojen määrän määrittämisestä.

116. Tämä pätee varsinkin nyt esillä olevassa asiassa, jossa, kuten komissio aivan oikein huomautti, toinen PVC-päätös koskee yksinomaan vuosina 1980—1984 ilmenneitä kilpailua rajoittavia menettelytapoja, joista yrityksillä on ollut runsaasti aikaa esittää näkökantansa.

117. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin valituksenalaisen tuomion 1235 kohdassa totesi, komission tavoitteena oli nimenomaan tehdä vuoden 1988 päätökseen verrattuna täysin samanlainen päätös, jossa se ainoastaan korjaisi muotovirheen, jonka johdosta yhteisöjen tuomioistuin oli kumonnut vuoden 1988 päätöksen.

118. Sillä seikalla, että tosiseikoissa ja oikeudellisissa seikoissa on vuoden 1988 jälkeen tapahtunut muutoksia, ei ole merkitystä asetuksissa esitettyjen vaatimusten kannalta. Nämä vaatimuksethan täytettiin järjestämällä kuulemistilaisuus niistä väitteistä, joita riidanalainen päätös koski.

119. Edellä esitettyihin johtopäätöksiin ei vaikuta, että oikeuskäytäntö on ajan kuluessa voinut kehittyä. Tätä kehitystä voi nimittäin tapahtua missä tahansa menettelyn vaiheessa, eikä komissiota voida vaatia järjestämään joka kerran uutta kuulemista. Näin on varsinkin, kun tällainen kehitys ei mitenkään velvoita komissiota muuttamaan tekeillä olevaa päätöstä.

120. Edellä esitetystä seuraa, ettei komissiolla ollut velvollisuutta järjestää yrityksille uutta kuulemistilaisuutta.

121. Valittaja esittää soveltuvin osin samat perustelut myös kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevän neuvoa-antavan komitean (jäljempänä neuvoa-antava komitea) kuulemisesta. Valittajan mukaan neuvoa-antavaa komiteaa olisi pitänyt kuulla, koska asetuksen N:o 17 10 artiklan 3 kohdan mukaisesti näin on tehtävä aina ennen päätöksen tekemistä.

122. Valittajan mukaan vuoden 1988 kuulemistilaisuus ei olisi missään tapauksessa voinut korvata ennen vuoden 1994 päätöksen tekemistä pidettävää uutta kuulemistilaisuutta, koska tosiseikat ja oikeudelliset seikat olivat kokonaan muuttuneet näiden kahden ajankohdan välillä. Neuvoa-antavaa komiteaa olisi pitänyt kuulla varsinkin itse periaatteesta, jonka mukaan toinen PVC-päätös tehdään ilman edeltävää hallinnollista menettelyä sen jälkeen, kun ensimmäinen PVC-päätös oli kumottu, koska tällaista tilannetta ei ollut ilmennyt koskaan aikaisemmin.

123. Yritysten kuulemista koskevan väitteen tapaan tämäkään väite ei ole vakuuttava.

124. On nimittäin syytä palauttaa mieleen, että ensimmäisen PVC-päätöksen kumoaminen ei vaikuttanut mitenkään kyseistä päätöstä valmisteleviin toimiin. Tästä seuraa, että neuvoa-antavaa komiteaa on tosiasiallisesti kuultu ennen toisen PVC-päätöksen tekemistä. Olisiko sitä pitänyt kuulla toisenkin kerran?

125. Asetuksen N:o 17 10 artiklan 5 kohdan mukaan neuvoa-antava komitea antaa lausuntonsa alustavasta päätösluonnoksesta. Valittaja ei kuitenkaan väitä, että toisen PVC-päätöksen teksti poikkeaisi olennaisesti siitä tekstistä, josta neuvoa-antavaa komiteaa oli jo kuultu.

126. Ellei tällaista olennaista muutosta ole tehty, ei asetuksessa mielestäni velvoiteta kuulemaan neuvoa-antavaa komiteaa uudestaan sellaisesta tekstistä, joka on olennaisilta osin samanlainen kuin se, josta sitä jo on kuultu.

127. Ne tosiasiayhteyden muutokset, joihin valittaja vetoaa, eivät mielestäni näytä olevan omiaan perustelemaan erilaista ratkaisua.

128. On korostettava, että ainoa konkreettinen seikka, jonka valittaja on tältä osin kiistänyt, eli itse periaate, jonka mukaan tällaisessa tilanteessa voidaan tehdä uusi päätös, ei ole niin tavaton kuin valittaja antaa ymmärtää, sillä jo komission neljännessä kilpailupolitiikkaa koskevassa kertomuksessa [16] todetaan, että komissio voi vanhentumisajoista annetun asetuksen [17] 3 artiklan nojalla tehdä uuden päätöksen, jolla määrätään sakko, mikäli tällainen aiempi päätös on kumottu menettelyvirheen takia.

129. Niistä syistä, joita edellä esitettiin yritysten kuulemista koskevan velvollisuuden yhteydessä, on todettava, ettei myöskään oikeuskäytännön kehittymisestä näyttäisi mielestäni seuraavan velvollisuutta kuulla uudestaan neuvoa-antavaa komiteaa.

130. Valittaja vetoaa lopuksi siihen, että kuulemismenettelyistä vastaavalta neuvonantajalta olisi pitänyt pyytää uusi lausunto. Se katsoo, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vastannut sen tästä asiasta esittämään kanneperusteeseen.

131. Tässä kohtaa voidaan lainata valituksenalaisen tuomion 253 kohtaa, jossa todetaan, että "koska komissiolla ei ollut velvollisuutta kuulla asianomaisia yrityksiä

16 — 49 kohta.

17 — Vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 26 päivänä marraskuuta 1974 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2988/74 (EYVL L 319, s. 1).

uudelleen, se ei ole voinut rikkoa ETY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 ja 66 artiklan soveltamismenettelyissä toimitettavien kuulemisien kulusta 23 päivänä marraskuuta 1990 tekemäänsä päätöstä".

132. Valittajan väite on siis perusteeton.

Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen asiakirja-aineistoon tutustumista koskevan oikeuden osittaisen epäämisen vuoksi

133. Degussa muistuttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn oikeudenkäynnin aikana valittajille myönnettiin prosessinjohtotoimina oikeus tutustua asiakirjoihin, joista komissio ei ollut antanut niille tietoa hallinnollisen menettelyn kuluessa. Se toteaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 1019 kohdassa, että kantajan oikeutta tutustua asiakirjavihkoon oli loukattu. Degussa valittaa, että tutkittuaan kantajien huomautukset asiakirjoista, jotka komissio lopulta antoi tiedoksi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi Degussan vaatimuksen toisen PVC-päätöksen kumoamisesta, koska asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden osittainen epääminen ei ollut loukannut puolustautumisoikeuksia.

134. Valittaja väittää, että tämä päätelmä on virheellinen, koska se perustuu virheelliseen arviointiperusteeseen, sillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen menetelmänä oli valituksenalaisen tuomion 1039 kohdan mukaan tarkastella, olisiko asiakirjoilla, joista kantajille ei ollut annettu tietoa hallinnollisessa menettelyssä, voinut olla vaikutusta komission päätelmiin, jos ne olisi annettu tiedoksi. Valittaja katsoo, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ole valtuuksia tarkastella tällaisia seikkoja.

135. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tutkimuksessa tulkittiin väärin asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden merkitystä. Komissio loukkasi tätä oikeutta, kun se jätti menettelyn ulkopuolelle hallussaan olevia asiakirjoja, jotka olisivat voineet olla hyödyllisiä valittajan puolustuksen kannalta. Degussan mukaan on tältä osin täysin merkityksetöntä, olisiko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tosiasiallisesti katsonut jälkikäteen suorittamassaan tarkastuksessa näiden asiakirjojen olleen hyödyllisiä puolustukselle. Aivan yhtä tarpeetonta on selvittää, onko komissio ottanut huomioon asiakirjoista ilmenevät seikat.

136. Degussan mielestä yritysten puolustautumisoikeuksia on joka tapauksessa loukattu, koska komissio ei hallinnollisen menettelyn aikana antanut yrityksille tietoa sellaisista asiakirjoista, joista olisi voinut olla hyötyä niiden puolustukselle.

137. Valittaja arvostelee paitsi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tapaa

tutkia salattujen asiakirjojen merkitys myös itse tämän seikan tutkimisen periaatetta.

138. Tältä osin on syytä huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä [18] käy kiistatta ilmi, ettei komission päätöstä tarvitse kumota, ellei yritys pysty osoittamaan, että kyseiset asiakirjat sisältävät sen puolustuksen kannalta hyödyllisiä tietoja, ja että se, ettei yritys voinut tutustua asiakirjoihin ennen päätöksen tekemistä, on näin ollen loukannut sen puolustautumisoikeuksia.

139. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin — joka muuten tältä osin viittaa omaan oikeuskäytäntöönsä [19] — perustellusti katsoi, että pelkkä sääntöjenvastaisuus asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden myöntämisessä ei riittänyt perusteeksi päätöksen kumoamiseen ja että kumoamista olisi voitu vaatia ainoastaan sillä edellytyksellä, että asiakirjojen salaaminen on voinut haitata valittajan puolustautumismahdollisuuksia.

140. Se toimi näin ollen täysin loogisesti tarkistaessaan, täyttyikö tämä edellytys tässä tapauksessa. On vaikea nähdä, miten muutenkaan se olisi voinut oikeuskäytäntöään soveltaa, paitsi tekemällä edellytyksestä täysin merkityksettömän.

141. Siitä kysymyksestä, käyttikö ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin näin menetellessään virheellistä arviointiperustetta, on todettava seuraavaa.

142. Valittaja on lainannut valituksenalaisen tuomion 1039 kohtaa, jossa todetaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen prosessinjohtotoimen tavoitteena oli tutkia, "olisiko asiakirjoilla, joista kantajille ei ole annettu tietoa hallinnollisessa menettelyssä, voinut olla vaikutusta komission päätelmiin, jos asiakirjat olisi annettu tiedoksi".

143. On kuitenkin syytä huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käytti asiakirjojen analysoinnissa myös ilmaisuja "vaikuttaa kantajien puolustautumismahdollisuuksiin" (valituksenalaisen tuomion 1035 kohta), "on voinut vaikuttaa niiden puolustautumisoikeuksiin" (1036 kohta), "ei — — ole voinut vaikuttaa yritysten puolustautumismahdollisuuksiin" (1041 kohta) ja "sisältää mitään kantajien puolustautumisen kannalta hyödyllistä seikkaa" (1073 kohta).

144. Lisäksi valituksenalaisen tuomion 1074 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, ettei yksikään kantajista "osoita, että sillä, ettei asiakirjasta, josta kantajan olisi pitänyt saada tieto, ole annettu tietoa, olisi ollut kantajan kannalta haitallisia vaikutuksia menettelyn kulkuun

18 — Asia C-51/92 P, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 8.7.1999 (Kok. 1999, s. I-4235, 80 kohta).

19 — Em. asia Solvay v. komissio ja asia T-36/91, ICI v. komissio, tuomio 29.6.1995 (Kok. 1995, s. II-1847).

tai Päätökseen". Ilmaisu "menettelyn kulku" viittaa implisiittisesti yritysten mahdollisuuksiin puolustautua menettelyn aikana.

145. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämien tätä tutkimusta koskevien perustelujen tarkastelu paljastaa kiistatta tämän nimenomaan tutkineen, olisiko kyseisistä asiakirjoista voinut olla edes vähäistä hyötyä kantajille. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei siis rajoittanut analyysiaan pelkästään sen kysymyksen selvittämiseen, oliko se, ettei riidanalaisia asiakirjoja ollut annettu tiedoksi, vaikuttanut lopullisen päätöksen sisältöön.

146. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perusteluissa päädytään lähinnä sellaiseen johtopäätökseen, etteivät kyseiset asiakirjat suinkaan tukeneet valittajan väitettä, vaan ne olivat joko sellaisia, ettei kantaja niiden luonteen tai aiheen vuoksi olisi voinut niihin edes vedota, tai sellaisia, että ne sisältönsä puolesta olisivat olleet omiaan vahvistamaan komission johtopäätöksiä, tai ainakin sellaisia, etteivät ne missään tapauksessa olisi olleet ristiriidassa komission johtopäätösten kanssa.

147. Mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen analyysimenetelmä oli edellä mainitun yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen.

148. Se konkreettinen esimerkki, jonka valittaja mainitsi osoittaakseen, ettei asia ole näin, ei vakuuta.

149. Valittajan mukaan yritykset olisivat voineet käyttää niitä komission salaamia asiakirjoja, joissa selvitettiin PVC-tuottajien välistä "kireää kilpailua", ainakin sen todistamiseen, että yritysten välinen kielletty yhteistoiminta oli epäonnistunut. Tämä on valittajan mielestä sellainen näkökohta, jonka komissio olisi voinut ottaa huomioon sakon suuruuden määrittämisessä. Valittajan mukaan se, ettei näistä asiakirjoista annettu tietoa, vaikutti sen puolustautumismahdollisuuksiin, vaikka ei osoitettu, että komission päätöksellä olisi ollut toisenlainen sisältö, jos asiakirja olisi annettu ajoissa valittajalle tiedoksi.

150. Komissio huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvio asiakirjojen näyttöarvosta on tosiasiakysymys, jota yhteisöjen tuomioistuin ei voi tutkia käsitellessään valitusta.

151. Tässä tapauksessa on kuitenkin kyse hieman eri ongelmasta. Valittaja ei nimittäin suoraan kyseenalaista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviota tosiasiakysymyksistä, vaan pyrkii tällä esimerkillä osoittamaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käytti arvioinnissaan virheellistä arviointiperustetta ja että tämän virheen konkreettisena seurauksena oli se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi väärin, ettei kyseisten asiakirjojen salaaminen ollut loukannut puolustautumisoikeuksia.

152. Valittaja myöntää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tutkineen,

olisiko komission päätöksen sisältö ollut toisenlainen, jos asiakirjoista olisi annettu tieto, eikä se tältä osin kyseenalaistakaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioinnin tulosta. Valittaja kuitenkin väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt suorittaa vielä toinenkin tutkimus, eli selvittää, olisivatko yritykset voineet vedota mainittuihin asiakirjoihin. Siinä tapauksessa se olisi valittajan mukaan päätynyt aivan eri lopputulokseen, mikä tarkoittaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valitsemalla virheellisellä arviointiperusteella oli konkreettisia seurauksia.

153. On kuitenkin syytä huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei tässä tapauksessa suinkaan tyytynyt tutkimaan, olisiko komission päätöksen sisältö ollut toisenlainen, jos asiakirjoista olisi annettu tieto. Sehän nimenomaan korosti valituksenalaisen tuomion 1063 kohdassa, että yritykset pystyivät vetoamaan sellaisten seikkojen olemassaoloon, joihin kyseisissä asiakirjoissa viitattiin, minkä ne sitä paitsi tekivätkin.

154. Tässä yhteydessä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin mainitsee, että valittajilla oli tätä varten käytettävissään "runsas" asiakirjaperusta, joka muodostui komission asianosaisille vuoden 1988 toukokuussa lähettämistä asiakirjoista. Valittaja yrittää siis turhaan väittää, että se, ettei yrityksillä ollut käytettävissään kaikkia tuottajien välistä kilpailutilannetta selvittäviä asiakirjoja, esti niitä tekemästä varman ratkaisun siitä kysymyksestä, mitkä asiakirjat olisivat olleet hyödyllisiä niiden puolustuksen kannalta.

155. Valittajan mainitsema esimerkkikään ei siis ole omiaan tukemaan sellaista päätelmää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi käyttänyt virheellistä arviointiperustetta, eikä varsinkaan sitä, että se olisi päätynyt eri lopputulokseen, mikäli se vain olisi käyttänyt oikeaa arviointiperustetta.

156. Edellä esitetystä seuraa, että tämä valitusperuste on perusteeton.

EY:n perustamissopimuksen 190 artiklan (josta on tullut EY 253 artikla) rikkomista koskeva valitusperuste

157. Degussa valittaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi sen kanneperusteen, jonka mukaan komissio ei antanut tarkkoja tietoja sakon laskentatavasta. Degussan mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi siis väärin perusteluvelvoitteen laajuuden ja rikkoi perustamissopimuksen 190 artiklaa.

158. Perustamissopimuksen 190 artiklassa edellytetään, että päätöksen perustelut esitetään päätöksessä. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli väärässä todetessaan, etteivät sakon laskentatapaa koskevat tiedot kuulu niihin perusteluihin, jotka päätöksessä on esitettävä, ja että riittää, kun nämä tiedot toimitetaan oikeudenkäynnin aikana.

159. Tämä väite on sekä esillä olevassa tapauksessa vallinneiden olosuhteiden vuoksi että lähtökohtaisesti perusteeton.

160. Komissio nimittäin aivan oikein huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 1183 kohdassa, että valittaja jo tunsi maksettavakseen määrätyn sakon yksityiskohtaisen laskentatavan sikäli kuin se oli ensimmäistä PVC-päätöstä vastaan nostettujen kanteiden yhteydessä saanut tämän osalta täsmennyksiä sen taulukon avulla, jonka komissio oli laatinut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pyydettyä tältä laskutapaa koskevia selityksiä ja joka liitettiin toista PVC-päätöstä vastaan nostetun kanteen yhteydessä esitetyn kannekirjelmän liitteeksi.

161. Vakiintuneen oikeuskäytännön [20] mukaan ne edellytykset, jotka päätöksen perustelujen on täytettävä, riippuvat asiayhteydestä, johon valittajan ensimmäisessä PVC-menettelyssä saamat tiedot tässä tapauksessa kuuluvat.

162. Koska näiden ensimmäisen ja toisen PVC-päätöksen samanlaisuus on tässä kohdassa kiistaton, ei voida riitauttaa sitä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmää, jonka mukaan toisen PVC-päätöksen perustelut olivat näissä olosuhteissa täysin riittävät.

163. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on joka tapauksessa todennut [21] käsiteltävänä olevan asian kaltaisessa tilanteessa, että komission perusteluvelvollisuus täyttyy, kun se ilmoittaa päätöksessään ne tekijät, joiden avulla se on arvioinut kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston. Päätös olisi perustelujen puuttumisen takia virheellinen vain, jos tällaisia tekijöitä ei ilmoitettaisi.

164. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, [22] että komissio on riidanalaisen päätöksen 52 kohdassa perustellut päätelmänsä rikkomisen vakavuudesta, ja että se on saman päätöksen 54 kohdassa tarkastellut rikkomisen kestoa eikä valittaja ole saattanut kyseenalaiseksi näitä toteamuksia.

165. Myös tästä syystä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki aivan oikein, kun se hylkäsi toisen PVC-päätöksen perustelujen puuttumista koskevan kanneperusteen.

166. Näin ollen myös tämä valitusperuste on hylättävä.

20 — Ks. esim. asia C-278/95 P, Siemens v. komissio, tuomio 15.5.1997 (Kok. 1997, s. I-2507, 17 kohta).

21 — Asia C-279/98 P, Cascades v. komissio, 16.11.2000 (Kok. 2000, s. I-9693, 43 kohta).

22 — Valituksenalaisen tuomion 1175—1178 kohta.

III Ratkaisuehdotus

167. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

— hylkää valituksen

— velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.